

lieten zij zich ook in politiek opzicht gelden. In het gewest Utrecht waren zij — samen met de ridderschap, de stad en de kleinere steden — evenredig in de statenvergadering vertegenwoordigd. En na de reformatie wisten zij zich daar als „geëligeerden” te handhaven.

Aan hun *eigenlijke* betekenis kwam echter door de hervorming een einde. Het lidmaatschap van een kapittel werd allengs een eretitel. Van kerkelijke handelingen was geen sprake meer. Het bezit van prebenden of preuves⁸⁾ was alleen financieel nog maar van belang. Dat deze sterk in waarde stegen, toen aan de eigendom ervan ook politieke voordelen verbonden werden, spreekt vanzelf. Meermalen werd op deze ongewenste toestand de aandacht gevestigd. De opbrengst der kapittelgoederen zou veel beter voor kerken en schooldienst en voor sociaal werk kunnen worden aangewend, zo werd beweerd. Het hielp echter allemaal niets. Tot in 1811 keizer Napoleon zijn besluit nam en onder het eeuwenoude bestaan van de kapittels voor goed een streep zette.

A. GRAAFHUIS.

⁸⁾ Tot het Domkapittel behoorden vanouds 40 prebenden. De andere kapittels bezaten er in totaal 102 (Oudmunster 22, Sint Pieter 30, Sint Jan 20 en Sint Marie 30).

NOGMAALS: DE KATTENKAMPEN TE AMERSFOORT

In het vorige nummer — op blz. 123 — wijdt de heer S. W. Melchior een korte beschouwing aan de Kattenkampen te Amersfoort. Hij schrijft o.a. „Waarom de Kattenkampen zijn naam te danken heeft, heb ik nergens gevonden.”

Helaas heb ook ik dat nimmer zwart op wit gevonden, maar betreffende Metgensbleek in de onmiddellijke nabijheid schrijft de heer Melchior: „Ik las eens een verhaaltje dat het voor enige eeuwen geleden geschiedde, dat een paar amersfoortse juffers als katten verkleed hier in de maneschijn poot aan poot gedanst hadden. Later werden ze wegens heresie gevangen genomen. Het verhaal zal wel afkomstig zijn van de onvolprezen speurder in Amersfoorts verleden pastoor Rootselaar”.

Lijkt het teveel verondersteld dat de naam „Kattenkampen” met deze zaak verband houdt? Het lijkt mij zelfs zeer voor de hand liggend, vooral als men zich in dit „verhaaltje” verdiept. Want dit is namelijk in het geheel geen „verhaaltje”. Bovendien heeft het niets te maken met de onvolprezen pastoor-archivaris Rootselaar.

Om te beginnen vinden we het verhaal reeds vermeld in „Beschrijving der Stad Amersfoort” door A. van Bemmelen, gedrukt in 1760, op pag. 284 e.v. Voorts vloeide uit het dansen als katten verkleed

een proces voort voor het hof te Utrecht. Zoiets kunnen we toch niet meer „een verhaaltje” noemen. Een echt geval van „heresie” is het niet geweest; het was een kwestie van ordinaire toverij. Wèl is in het midden van de vorige eeuw een felle polemiek over dit proces ontstaan, waarbij van rooms-katholieke zijde het proces in de sfeer van heresie werd gebracht.

Omdat het kattenverhaal voldoende interessant is wil ik dat in het kort naar voren halen.

We moeten ons daartoe verplaatsen naar — laat ons aannemen — de zwoele voorjaarsnachten van het jaar 1595. In zulke nachten kreeg de Metgensbleek tussen middernacht en één uur bezoek van de 62-jarige Folkert Dircksz, de 28-jarige Anthonis Both, Willem Stevensz, Grietje Segers, Marye Barten en de 17-jarige Hendrikje Folkertsz. Zij dansten, maar niet gewoon als mensen, doch in de gedaante van katten. Alras lekte deze danserij uit en het gevolg was een proces voor het hof te Utrecht. Vooral bij Volcker ging het hof nauwkeurig te werk. Hij werd niet slechts — evenals de andere beschuldigten — op de pijnbank gelegd, doch tevens moest hij de waterproef ondergaan in de Oudegracht bij de Stadhuisbrug. Hierbij bleek dat hij nu eens drijvende, dan weer zinkende was. Hij scheen dus de zwemkunst iets machtig te zijn, hetgeen hem extra noodlottig werd, want een normaal mens kon nu eenmaal — volgens de toen geldende opvattingen — niet zomaar op het water drijven. Het meisje bekende „dat zij het door behulp van den boozen zwaar had doen hagelen” en een der kinderen zeide: „melk te hebben gehaald uit de hecht van een mes, hetwelk hy in eenen boom had gestoken”. Een ander kind bekende: „melk uit eene bieze getapt en deze van den grond te hebben opgeschept”.

Het vonnis over Volcker werd geveld op 14 juni 1595. Als „tovenaer” moest hij worden „geexecuteerd met den viere”, d.w.z. levend worden verbrand, omdat hij „in gedaente van eene grauwe katte” had gedanst met vijf of zes andere katten op de bleek buiten Amersfoort.

Op 26 juli d.a.v. viel het vonnis over Anthonius Cornelisz Bulck. Hij werd eveneens levend verbrand, want hij had des nachts in het veld gelopen, vermomd als wolf. Als zodanig had hij twee beesten gebeten. Later had hij zich vertoond in de gedaente van een kat en „als hy gevangen mede bekent heeft op dezen tyd omtrent zyn hofstede ter presentie ende deur bevel van zyn vaeder uyt de sloote gecarnt te hebben, die zyn voorsz. vaeder met de lepel in een boter nap schepte”. Ook Maria Bartens, echtgenote van Thomas Rijk, en Hendrikje, de dochter van Volcker, werden levend verbrand. Het meisje was nog geen zeventien jaar oud; haar moeder werd op St. Jacobsdag 1594 eveneens als toveres levend verbrand.

De zware vonnissen vielen omdat het allemaal waren: „feyten, zeer leelijk en afgrijzelijk, schrikkelijk en abominabel, geenszins te gedoogen in landen der Christenen, daar de vreeze Gods en de Justitie plaats vinden”.

Hessel Volckersz, ongeveer veertien jaar oud, werd wegens zijn jeugd genadig behandeld. Hij werd gevangen gezet onder Hazenberch. Dirk Volckersz, oud omtrent acht jaren, kreeg dezelfde straf als zijn broertje en ook Gysbert Volckersz, waarvan geen leeftijd staat vermeld, werd voor onbepaalde tijd opgesloten onder Hazenberch. De dertienjarige Elbert Volckersz werd vrijgesproken. Voorzover de kinderen vrijheidsstraffen kregen werden zij bovendien „tot den bloede gegeeseld”. Voorts werd bevolen dat zij aanwezig moesten zijn bij het verbranden van hun zeventienjarig zusje!

Het gruwelijke vonnis werd op 1 augustus 1595 op het Paardenveld voltrokken.

Het geheel is een proces geweest, zoals we in Utrecht haast geen tweede kunnen vinden. Algemeen geldt het nog steeds als voorbeeld van een zeer belangrijk proces wegens toverij in ons land.

Men ziet uit het bovenstaande dat hier geen sprake is van „een verhaaltje, afkomstig van Van Rootselaar”, doch van verschrikkelijke werkelijkheid.

J. H. E. REESKAMP

DE FAMILIE VAN BERCK EN RIJSENBURG

Naar aanleiding van het artikel van Wim Harzing in het oktobernummer van ons blad over Sparrendaal te Rijsenburg, wil ik daartoe nog het volgende bijdragen, hoewel ik misschien niet direct een positief antwoord geef op de vragen van de heer Harzing.

In de eerste plaats iets over de familie Van Berck. Deze familie is vele jaren lang eigenaar geweest van het kasteel en de heerlijkheid Mijdrecht ¹⁾. Laat ik daarbij beginnen met mr. Nicolaas van Berck, die in 1635 door koop van genoemd bezit, heer van Mijdrecht en Heesdorp wordt. Deze Van Berck was aanvankelijk lid van de staten van Utrecht, terwijl hij in 1645 hiervan president werd. Hij overleed in 1652 op 65-jarige leeftijd. Hij liet elf kinderen na, namelijk Jan, Jacob, Jacob, Gijsbert, Christina, Deliana, Geertruyd, Jan, Geertruyd, Nicolaas en Margaretha.

Voor ons doel is slechts het derde kind belangrijk, namelijk de zoon Jacob, heer van Mijdrecht. Dit is de bekende mr. Jacob van Berck, griffier van Utrecht en kanunnik van St. Jan. Hij huwde in 1637 met Anna Uten Bogaard († 1693), en overleed 9 maart 1687. Uit hun huwelijk werden drie kinderen geboren, te weten Jacob, Nicasius en Isabella. Nicasius huwde met Catharina Cock en was secretaris van het kapittel van St. Jan, terwijl Isabella huwde met Willem van Weede, burgemeester van Utrecht.

¹⁾ Zie jhr. mr. E. B. F. F. Wittert van Hoogland, De utrechtse ridderhofsteden en heerlijkheden (1909).